

TRIGLAVA

LETO X.

20. APRILA 1957.

ŠTEV. 211.

MLADI IN STARI

Od časa do časa izbruhne v emigraciji polemika o "starih" in "mladih", o "priзнanih" in "nepriзнanih", ki nepoučenemu daje vtis, da obstojata dva določena in organizirana tabora. V resnici pa se pojem "stari" običajno prideva bivšim predvojnimi politikom, ki so po prihodu v emigracijo smatrali za nekaj naravnega, da je v njih učlovečena opozicija sedanjemu režimu doma, medtem ko se med "mlade" običajno prištevajo oni, ki "starim" zaradi njihove politične preteklosti ne priznavajo ali pa samo nekaterim priznavajo pravico, da stoje na čelu protikomunistične demokratske opozicije. Nasprotstvo med obema ni lahko razčleniti, čeprav je dejstvo, da leži glavna krivda za razdor na predvojnih politikih, ki so se postavili na stališče, da oni vedo vse, so edini izkušeni in priznani, vsi ostali pa ne vedo nič, so "mladi" in neizkušeni, pa bi moralizato v vsem brezpogojno slediti "starim". Če je politika "starih" recimo "zgovorni molk", potem bi po njihovem bilo logično in umestno, da tudi vsi ostali drže jezik za zobmi.

Jedro spora je prav za prav v tem, da obstojajo v emigraciji razni odbori, kot n.pr. Slovenski narodni odbor, na katere nima nihče razen peščica predvojnih politikov nikakega vpliva. Še več: niti v strankinih organizacijah, v kolikor obstojajo, in katerih predstavniki - običajno predvojni politiki - sedijo v teh odborih, "nepriзнani" so brez vsake moči in besede. Ista slika velja tudi za "uradni" strankarski emigrantski tisk, kjer vlada železna cenzura in diskriminacija. To je na žalost praksa, ki je nezdržljiva s pojmom demokracije, katero naj bi baje naša emigracija postavljala kot alternativo komunističnemu režimu doma.

Posledica tega je vse večje drobljenje politične emigracije na skupine in skupinice, ki se na en ali drug način trudijo iznašati svoje mišljenje v javnost s poplavo vseh mogočih časopisov, od katerih pa se redko katerim posreči zagotoviti redno izhajanje.

Logični zaključek je zato, da večina naših predvojnih politikov ni demokratično nastrojena in da se njihove metode ne razlikujejo od metod totalitarcev kljub pobožnemu sklicevanju na demokratična načela. Edino, kar jim omogoča, da še naprej ribarijo v kalnem, je otročje neumna zvestoba svetovnonazorskemu prepričanju "nepriзнanih", ki se boje dati nasprotnikom v zobe, pa se zato raje držijo po strani. A s tem stvari demokracije, sebi in narodu prav nič ne koristijo. Nasprotno, samo zavlačujejo upostavitve resne alternative komunističnemu režimu - kajti alternativa ni "protikomunizem", ampak demokracija z vsemi svojimi posledicami.

Pri tem ne gre za nasprotovanje ideji političnih strank - saj so politične stranke bistvo demokratskega reda (čeprav je vzdrževanje mita o strankah v emigraciji nerealno), ampak gre za njihovo demokratično nastrojenost, a v prvi vrsti za demokratično nastrojenost njihovih voditeljev. Za večino emigrantskih predstavnikov teh strank pa tega ni mogoče reči - zato tudi vse te polemike med "starimi" in "mladimi". Posploševanje je gotovo nedemokratično, toda politiki na splošno, predvojni ali povojni, imajo dolžnost, da pokažejo na čigavi strani so in ali so voljni v dejanju enako kot v besedi slediti demokratičnim načelom. Politiki niso nobena vzvišena bitja, katerim bi se morali ostali smrtniki klanjati. Vsi "mladi" tudi niso demokrati že samo zato, ker stoje "starim" v opoziciji - toda dejstvo je, da jih ekskluzivizem "starih" žene bodisi v mlačnost bodisi v ekstreme, kljub temu da jih bolj zastrupijo ozračje v emigraciji. A da mnogi "mladi" niso demokratično nastrojeni se vidi tudi po gotovem časopisju, kjer bi si uredniki raje odrezali vseh pet palcev na nogi kot pa da bi dovolili objavo enega samega pisma uredniku, ki bi prikazalo drugo stran medalje, ki ni v skladu z "linijo" časopisa. Ako drži, da bi morali starejši politiki vzgajati doroščajoče politične generacije

je, potem bi lahko rekli, da je njihov vzgled v našem slučaju vse prej kot koristen za mlajše sile. KLIC TRIGLAVA je bil n.pr. lanskega julija uradno obveščen, da bo prejemal komunikacije o sejah "Narodnega odbora za Slovenijo", pa jih doslej še ni videl. Zato naj se naši čitatelji ne čudijo, ako KLIC TRIGLAVA ne priobča objav, ki jih sicer objavlja od časa do časa kak časopis, ki je "pravoveren" in ne povzroča predvojnim politikom glavobola z lastnim mišljenjem.

Urednik

JUGOSLOVANSKA KRONIKA

Po podatkih uglednega angleškega časopisa THE TIMES, živi v zahodno-evropskih deželah nekaj nad 79.000 jugoslovanskih beguncev, ne všteti tistih, ki so si že pridobili novo državljanstvo. Po podatkih z dne 1. julija 1956. je živelo v Veliki Britaniji 8.500 jugoslovanskih beguncev; v Franciji 9.750; v Avstriji kar 54.219; in v Italiji 6.900. V Nemčiji živi okroglo 26.000 beguncev ne-nemške narodnosti, med katerimi je tudi precej Jugoslovancev.

Okrog 600 Jugoslovancev živi v "poze = bljenem taborišču" San Sabba blizu Trsta, kamor prihajajo vedno novi begunci. Po TIMES-ovem poročilu je samo 8. aprila prebignilo v Trst 53 jugoslovanskih beguncev. Begunci v San Sabba so pred kratkim izdelali apel v srbohrvaščini, ki je bil nato preveden v angleščino, na predsednika Eisenhowerja in ameriški Kongres, da jim omogočita emigriranje v ZDA.

5. aprila je bil podpisan ameriško-jugoslovanski sporazum o nadaljnjih dobavah ameriške pšenice in bombaža v vrednosti 13 in pol milijona dolarjev. Dinarsko protivrednost dobavljene pšenice in bombaža bo dobila Jugoslavija kot 40-letno posojilo za gospodarski razvoj dežele. Po doben sporazum med ZDA in Jugoslavijo je bil sklenjen preteklega novembra v vrednosti 98 milijonov dolarjev. Ameriške dobave Jugoslaviji v gospodarskem letu 1956-57 so na ta način doslej skupno vrednost 111,8 milijonov dolarjev.

Mošo Pijada je nasledil kot predsednik jugoslovanske narodne skupščine Petar Stambolić, dosedanji predsednik ljudske skupščine Srbije in famozen po škandalu, ki mu ga je priredil delegat Djurić na VI. kongresu komunistične partije, ko ga je javno obtožil, da mu je ukradel ženo.

Podpredsednik zveznega izvršnega sveta, Svetozar Vukmanović, je pred kratkim obiskal Egipt, Sirijo, Libanon in Grčijo. Ob tej priliki je izročil Naserju osebno poslanico predsednika Tita, v kateri mu je ta povedal svoje mišljenje o "nekaterih mednarodnih problemih". Če se prav spominim, ni dolgo tega, kar se je pokesal Nehru, da je oblikoval svoje poglede o do-

godkih v Vzhodni Evropi na podlagi Titovih "poslanic". Morda bo Tito imel boljšega slušatelja v Naserju.

2. aprila je bila podpisana britansko-jugoslovanska trgovinska pogodba, ki bo veljala do 31. marca 1958. Vrednost izmenjave blaga bo znašala 15 in tri četrt milijona funtov, enako kot v letu 1956-57. Jugoslovanski uvoz iz Britanije je znašal lansko leto 6% vsega jugoslovanskega uvoza. Enako se je gibal izvoz.

Jugoslavijo je uradno obiskala delegacija italijanske socialistične stranke in delegacija francoske komunistične partije. S prvo so vodili razgovore predstavnike "Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije", z drugo pa predstavniki Zveze Komunistov Jugoslavije - v obeh slučajih isti ljudje na čelu z Edvardom Kardeljem. V obeh slučajih je prišlo do gotovega sporazuma, da je komunistno izmenjavati gledišča "na enaki = pravni osnovi" in sodelovati v zadevah, kjer je sporazum največji. Kot je poznano, so bili francoski komunisti najbolj trmasti v pogledu Stalina in najmanj naklonjeni kompromisu s Titom. Mišljenje o tem pa je v francoski kompartiji kljub temu obisku še vedno deljeno.

Malokomu je verjetno poznano, da je "BCR BA" postala glasilo Socialistične zveze in da bo kot partijski organ začel izhajati 1. maja tednik "KOMUNIST". Centralni komitet Zveze Komunistov bo z majem tudi začel izdajati partijsko revijo "SOCIALIZEM", ki bo izhajala mesečno.

Zabeležiti moram vedno večje poskuse Romunije in Bolgarije, da konsolidirajo svoje odnose z Jugoslavijo. Edino Enver Hodža v Albaniji goni svojo še naprej. Pred kratkim je v javnem govoru obtožil Titov režim terorja nad šiptarsko manjšino v Kosmetu (Kosovo in Metohija).

Neuradna sovjetska propaganda proti Titu se nadaljuje. Sedaj obtožujejo Tita, da ni dobil ameriške pomoči "zaradi svojih lepih oči in vsekakor ne zaradi svoje nagnjenosti k socializmu" (pravi Literaturnaja Gazeta, Moskva).

(ds)

O "LOČITVI DUHOV" NA SLOVENSKEM KOROŠKEM

(Dopis)

Okoli Novega leta je bil po slovenski Koroški razširjen letak, v katerem je govora o vzrokih, zakaj je po drugi svetovni vojni prišlo med koroškimi Slovenci do dveh nasprotujočih si miselnih taborov. To pismo Mirka Travnikarja, s podna = slovom "SLOVENSKEM KOROŠKIM ROJAKOM V PREMISLEK", je bilo razposlano mnogim vidnejšim koroškimi Slovencem ne glede na njihovo politično usmerjenost.

Vprašujem se, če je hotel avtor s tem odprtim pismom zgolj pogrevati stare dogodke odnosno razčlenjevati vzroke, ki so pripeljali do ločitve duhov. To so vendar poskušali že drugi, vsak seveda s svojega vidika, toda kakšnih posebnih uspehov ni bilo moč zaznati. Če je tudi avtor tega zadnjega poskusa nameraval ostati samo pri tem, potem vsa stvar pač ni veliko vredna, dasi se je vprašanju približal iz mnogo bolj objektivnega izhodišča kot je bila doslej navada. V kolikor torej ta letak ni njegova zadnja beseda, v toliko boljše. Prezgodaj pa je seveda samo iz tega teksta soditi i avtorja i njegove namene.

Kajti dejstvo, da je letak podpisan s pseudonimom, ni posrečeno. Tem bolj, ker je tako težko pogoditi, od kje je letak prišel. Sam naslov - "NAŠ NARODNO-POLITIČNI ANTIPOL" - in tudi izrazoslovje sicer v pismu bi govorilo, da so letak poslali iz matične Slovenije ali pa iz krogov, ki ji niso daleč. Toda po drugi strani se ne zdi verjetno, da bi izdajatelj, če je onstran Karavank, napadel - poleg Krščanske ljudske stranke - tudi Osvobodilno fronto, razen če avtor ni v opoziciji ljubljanskemu režimu. To zadnje bi bilo teoretično možno, a je dvomljivo. Tehnična izpeljava cele akcije namreč ni tako lahka stvar: v takem primeru bi moral imeti izdajatelj onstran meje tudi nekoga na samem Koroškem, ki bi mu pri stvari pomagal. Toda pri tem se vprašujem, če v Ljubljani res ljudje nimajo - edino če niso pri koritu - nobene večje skrbi kot je skrb za koroške Slovence. Tu di me moti, da je avtor dobro poučen o vprašanju, ki ga načinja. Je morda bival na Koroškem in vzljubil to zemljo in njene ljudi? In pri tem spoznal, da je ločitev duhov tako majhne narodne manjšine samomorilna?

Naj bo eno ali drugo ali nekaj tretjega, vsako razpravljanje o avtorju je končno samo ugibanje. Dokler se sam ne razkrije javnosti, ga je pač treba soditi po njegovih izvajanjih. Vsebina tega odprtega pisma bi v zgoščeni obliki bila sledeča:

"Naš narodno-politični antipol"

Kje je vzrok, kateri činitelji so omogočili nastanek koroških notranje-političnih nesoglasij? Koristno bi bilo najprej pogledati v slovensko politično zgodovino, če se je kaj podobnega že prej zgodilo. Kajti kot manjšinski problem obstoja Koroška slabih 40 let, dočim je bila prej to eden najdelavnejših in najnaprednejših delov slovenskega naroda.

Kaj kmalu po svoji naselitvi v novi domovini, sedanji Koroški, smo se Slovenci znašli pred dvema antipoloma. V političnem pogledu smo se srečali z Bavarci, v svetovno-nazorskem oziru pa sta si stala nasproti poganstvo in krščanstvo. "Iz pokristjanjevanja Srbov in Rusov, ki nikdar niso poznali upora proti krščanstvu, vidimo, da obstoj in izravnava med svetovno-nazorskimi antipoli ne zavzema ta nujno niti političnih niti kulturno-bojnih nasprotij, pod pogojem, da se svetovno-nazorski pol ne veže niti na kulturne niti na politične tradicije." Ta pogoj je bil pri vzhodnih Slovanih izpolnjen, ker sta se sveta brata Ciril in Metod živela v slovansko kulturo in podpirala politično neodvisne težnje moravskih Slovanov; moglo bi biti drugače, če bi hotela presajati grško kulturo na slovanska tla in širiti bizantinski politični vpliv...

Toda ta pogoj ni bil izpolnjen pri pokristjanjevanju Slovencev. Zaradi te = sne povezave političnih interesov Bavarcev s pokristjanjevanjem, je prišlo do slovenskih uporov proti krščanstvu, kar pa je bilo v bistvu le izraz narodno-političnega odpora. To sovpadanje političnih in svetovno-nazorskih polov je tako že v prvi dobi slabilo našo narodno politično moč, ker se že pokristjanjeni Slovenci iz verskih ozirrov niso mogli pridružiti poganskim Slovencem-upornikom; po drugi strani pa je to slabilo razširjevanje krščanstva, ker so ga poganski Slovenci odklanjali iz političnega nasprotstva. "Tako je že tedaj nastala nesrečna alternativa, ali je narod pred vero in obratno, alternativa, ki je pri drugih narodih ne poznana, ki se pa pri nas kot dramatičen zaplet vleče skozi vso našo zgodovino do današnjega dne."

Ta poskus sovpadanja svetovno-nazorskih in političnih polov je mnogo kasneje zadušil obetajoče nastajanje političnih antipolov med Mlado in Staroslovenci;

tako v središču niso bili položeni temelji političnemu dualizmu, kot ga je ob ro bu doživela Goriška, ki je potem postala s Trstom najzavednejši del Slovenije,

Kasneje, zlasti pod vplivom dr. Mahničarja, se je svetovnonazorsko trenje še po večalo; svetovno nazorski pol je nadvladal političnega. Poleg tega je bilo škodljivo sovpadanje obeh polov tudi v verskem oziru: slovenska inteligenca je sili la v verski antagonizem, verske manifestacije pa so dobile politični prizvok. Versko življenje se je poplitnilo, pozunanjilo.

Toda to ni bil samo slovenski pojav. Le vzroki so v posameznih deželah in narodih različni. A kjerkoli se je to dogodilo, je bilo škodljivo za oba pola. Tipičen primer je francoska revolucija. Kjer pa se s kapitalizem poskuša enačiti s krščanskim svetovno nazorskim polom, tam pride tudi do istovetenja socializma z ateizmom. Toda prav Anglija in Amerika nam kažeta, da to ni nujno; še več: v obeh deželah je versko življenje najmočnejše prav v delavskih krogih.

Za Koroško se vsiljuje zaključek, da je nastanek dveh skupin v prvi vrsti iz raz dveh svetovno nazorskih antipolov. Toda osnovne težnje prebivalstva, ki se je odločalo za en ali drug tabor, verjetno le niso bile idejnega značaja. Saj je bil v prvotni Osvobodilni fronti pretežno kmečki življenj, ki je veren. In nekateri, ki so izstopili iz Fronte, se niso kasneje priključili protivnemu taboru.

Odnos do matične države

Po 1.1945. so nekateri koroški Slovenci želeli tesno povezavo z matičnim narodom v Jugoslaviji. Pri tem so prezrli dejstvo, da je potekala med obema deloma državna meja, ki je včlenjevala Koroško v popolnoma drug politični in gospodarski sklop. Poskus istovetenja manjšinskih interesov s koristmi matične države je zaradi pomanjkanja življenske osnove silil del slovenskega prebivalstva na Koroškem v odklon do slovenskih organizacij in posredno tiral v nemški objem. Iz tega razloga je kasneje prišlo do razdora v Osvobodilni fronti in nato do ustanovitve "Narodnega sveta koroških Slovencev" odn. Ljudske stranke. Toda ta nova skupina ni uspela združiti večino slovenskega življenja. To bi govorilo, da se je že oblikovalo dvojno politično gledišče na naš narodnostni problem: ali so koristi manjšine pred koristmi matičnega naroda v Jugoslaviji ali pa obratno.

Dasi ta dva politična antipola nista bila nikdar tako jasno izražena, stavarendar predstavljala podzavestni, čustveni kriterij, po katerem se je ljudstvo opredeljevalo. Toda obe slovenski skupini se pri tem nista zavedali njunega nastanka.

V tem leži razlog, da je bila Ljudska stranka oropana naravnih političnih pozicij, ker je bilo manjšinsko vprašanje reducirano na versko odnosno kulturno področje, kar pa je bilo za manjšino premalo. Podobno se je zgodilo tudi z Osvobodilno fronto, ker je po drugi strani hotela istovetiti socialne težnje matičnega naroda z manjšinskim vprašanjem.

Toda ker zaradi geopolitičnih in etničnih razlogov sega vprašanje primarnosti ali sekundarnosti manjšinskih koristi tudi v gospodarsko politiko matičnega naroda, zlasti v odnosu do Avstrije, in ker je slednjič prišlo do skupnega nastopa koroških Slovencev za uveljavitev avstrijske državne pogodbe, daje to slutiti, da tudi v domovini prodira spoznanje, "da se za dvig lastne življenske ravni ni mogoče prizadevati za ceno ogrožanja življenja (koroškega) dela svojega lastnega življenja".

Zmotno je misliti, da so politični poli izraz idejnih stališč inteligenca. Ti poli so le posledica geopolitičnega položaja in zgodovinskega razvoja, so izraz raz gospodarskih, socialnih in narodno političnih teženj nekega naroda. Katera teh teženj stopi v ospredje, ni odvisno od idejnih činiteljev.

Inteligenca igra le v toliko vlogo, kolikor je sposobna najti stik z narodovimi težnjami, jih poglobiti in jim dati organizatorični izraz. "Le v toliko bo slovenska koroška inteligenca sposobna najti izgubljeni politični stik s svojim narodom, le v toliko bo izpolnila svojo zgodovinsko nalogo, ki ji jo narekuje da našnji položaj."

Bodočnost slovenske manjšine na Koroškem bo v veliki meri odvisna od jasne opredelitve naravnih političnih antipolov ter od sposobnosti kako vključiti manjšinski problem v avstrijsko državno miselnost ter preko nje v skupnost združene Evrope. Pred to nalogo stoji slovenski inteligent na Koroškem.

SOCIALNI DAN V BUENOS AIRESU

(Dopis)

Na petem slovenskem socialnem dnevu, ki se je vršil dne 17. marca v Buenos Airesu ob navzočnosti ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana in ob veliki udeležbi slovenskih izseljencev, so bile na podlagi referatov, ki so jih podali prof. dr. Ignacij Lenček, dr. Julij Savelli in g. Avgust Horvat, in ki so osvetlili iz krščansko socialnega stališča gospodarsko in socialno delavnost slovenskih rojakov, ki naravno teži za gospodarsko osamosvojitvijo in lastno podjetnostjo, sprejete naslednje resolucije:

I.

Podjetnik naj se zaveda svoje odgovornosti ne le nasproti kapitalu, ki je vložen v podjetje, marveč tudi nasproti nameščencem in delavcem, ki so uslužbeni v podjetju in ki skupaj s podjetnikom sestavljajo eno delovno skupnost.

1. V tem pravcu naj ne motri delavca le kot činitelja, ki nekaj stane, ampak kot človeka, kateremu je podjetje njegova proizvodnja namenjena. Podjetnik naj se večkrat vpraša: Kaj bo z delavcem v mojem podjetju? Ali ima možnosti, da razvija svoje sposobnosti? Ali vladajo v podjetju takšni pogoji, da se delavec lahko z veseljem posveča svojemu delu? Ali postaja pri tem kot človek bogatejši in zrelejši? Ali mu je priznano njegovo človeško dostojanstvo in se tudi pri njegovem poklicnem delu ravna z njim kot s človekom?

2. Kljub skupnim koristim, ki jih imata podjetnik in delavec, ostane dejstvo, da skušata oba imeti od podjetja čim več koristi. Nasprotja, ki iz tega nastajajo, more podjetnik močno omiliti, ako pritegne delavstvo k posvetu in soodločevanju v vseh zadevah podjetja, ki se enako tičejo delodajalca kakor delojemalca. Izmenjava svobodno izraženih mnenj more na eni strani seznaniti podjetnika s težavami in problemi njemu podrejenih, na drugi strani pa ustvariti v delavcih zavest soodgovornosti za uspeh in napredek podjetja, ki ga bo do neke mere smatral za "svoje" podjetje.

3. Tehnične izboljšave v obratih naj se tako uporabljajo, da ne bodo prihajale v korist le podjetniku in vse hujši racionalizaciji dela, ampak naj služijo zlasti tudi počlovečenju proizvodjalnega postopka, pri čemer mora priti do vidnega izraza načelo, da je vse gospodarstvo zaradi človeka, a ne, da bo človek podrejen in zaslužjen gospodarstvu.

4. Končno naj se podjetnik vsak čas zaveda, da mora stati njegovo podjetje v službi skupnosti. Socialna funkcija podjetja naj dobiva svoj izraz v pravičnih plačah ter v socialnem varstvu slehernega uslužbenca. Potem pa, da blago, ki ga podjetje pošilja na trg, ustreza cenam, ki jih ljudje zanj plačujejo.

II.

Načelo odgovornosti pa v enaki meri velja za nameščence in delavce v podjetju.

1. V tem načelu je obsežna prav tako dolžnost, da sleherni pošteno izvršuje zaupano mu nalogo, kakor pravica do takšne plače, ki ustreza opravljenemu delu.

2. Delavec naj se pokaže solidarnega s podjetjem, v katerem je zaposlen. Kljub naraščajoči mehanizaciji, avtomatizaciji in racionalizaciji dela, naj se prizadeva, da ne postane mehaničen stroj v podjetju, marveč naj razvija iniciativnost, iznajdljivost in druge pozitivne lastnosti, ki so lastne svobodni človeški osebnosti. To mu bo ohranilo duševno prožnost, utrdilo njegovo samozavest in povečalo njegovo notranje zadovoljstvo, ker bo videl, da so v izdelkih delovnih rok sledovi njegovega stvariteljnega duha.

3. Proizvodnja s stroji pušča delavcem vedno več prostega časa, ki ga mnogi hvalevredno uporabljajo, da se zaposle delno še v kaki drugi gospodarski panogi, ali da obdelujejo svoj vrtilček, nekateri mlajši se posvečajo sportu, itd.

4. Vendar pa naj bi bil obilnejši prosti čas zlasti namenjen družini in vzgoji otrok, ki je zaradi zaposlenosti staršev izven doma velikokrat pomanjkljiva ali celo zanemarjena; neprestano je treba tudi izpopolnjevati strokovno in splošno izobrazbo, da ne zaostajamo za napredkom časa; dolžni smo gojiti tudi svojo versko in narodno kulturo; končno bodi toplo priporočeno delo v dobrodelnih ustanovah in raznih kulturnih organizacijah, ki skrbe za družabno povezanost in za kulturni ter gospodarski napredek slovenskega izseljenstva.

(Op. Gornji dopis sta poslala KT-ju predsednik Janez Majeršič in tajnik Smersu.)

Knjižni trg:

RAZPAD DEMOKRATSKE DRŽAVE

Dr. Karl Dietrich Bracher: Die Auflösung der Weimarer Republic - Eine Studie zum Problem des Machtvenfalls in der Demokratie; - Ring-Verlag, Stuttgart & Düsseldorf, 1955.

Usoda weimarske republike, zlasti ako so vzroki njenega razpada pravilno analizirani, predstavlja odličen pouk za vsakega demokrata, ker lahko napravi dragocene zaključke v čem se je sestojala slabost parlamentarne demokracije v Nemčiji v razdobju 1918-1933 in kateri faktorji, ustanove in poedinci so bili odgovorni za Hitlerjev prihod na oblast. Primerjava tega slučaja z našim, jugoslovanskim, lahko veliko koristi pri razmišljanju o življenju v bodoči demokratični Jugoslaviji, kajti tudi pri nas se pojavljajo podobna vprašanja: v čem je bila slabost parlamentarne demokracije v Jugoslaviji in kateri faktorji, ustanove in poedinci so bili odgovorni za upostavitve Aleksandrove diktature? Upajmo, da bo na ta vprašanja prišlo sčasoma tudi do nepristranega znanstvenega odgovora, čeprav se človek težko znebi vtisa, čitajoč omenjeno knjigo, da obstoja velika sličnost med prvo nemško republiko in Jugoslavijo do 6. januarja 1929. leta.

Številni ljudje, ki so delovali v razdobju, ki je privedlo na oblast Hitlerja, so objavili po zadnji vojni svoje memoare, v katerih pa so v glavnem poskušali opravičiti predvsem sebe, tako Franz von Papen, Hjalmar Schacht, Otto Meißner, Karl Severing in drugi. Nekateri pisci memoarov so si celo zadali nalogo branilcev predsednika von Hindenburga, nacionalističnega voditelja Alfreda Hugenberg ali pa socialnih demokratov, medtem ko so drugi poskušali naprtiti krivdo von Hindenburgu, Reichswehru, nemškemu komunistom, nemški težki industriji itd., kakor je pač ugajalo temu ali onemu piscu.

Šele pred letom in pol pa je dr. Karl Dietrich Bracher, predavatelj na berlinski Svobodni Univerzi, objavil podrobno in znanstveno podprto analizo v knjigi "Razpad weimarske republike." Ta obširna študija pobija mnoge napake, potožbe in polovične resnice, ki so jih objavili omenjeni pisci. Čeprav je avtor zavzel pozitivno demokratsko in liberalno stališče, se ni pomišljal strogo kritizirati delovanje demokratskih strank in prikazati slabosti v ustroju weimarske republike in nemškega političnega življenja.

Dr. Bracher pobija razširjeno mišljenje, da je Hitlerjevo zmago omogočila svetovna gospodarska kriza leta 1930: "Katastrofo v letu 1932-33. je nemogoče začeti pojasnjevati s stalnim nanašanjem na nekakšno nejasno kolektivno idejo o 'svetovni gospodarski krizi'. Mnogo važnejše ... je razumevanje političnih problemov, ki so nastajali zaradi ustroja weimarske republike in usodnih razpok v tem ustroju, katere so izkoristili avtoritativni in totalitarni kontra-pokreti." Avtor podrobno in dokumentirano analizira celotno problematiko ter podaja zaključke, ki osvetljujejo v veliko večji meri dogodke, ki so privedli Hitlerja na oblast. V tem mojem pregledu se mi je nemogoče dotakniti vseh podrobnosti in se bom zato za držal v glavnem pri zaključkih.

Dr. Bracher navaja nekaj slabosti ustroja weimarske republike. Po njegovem mišljenju je bil parlament premalo močan, stara birokratska mašina je ostala v glavnem neizpremenjena, medtem ko je bila zakonodaja zelo slabotna. Parlament je le redko kdaj izkoristil svojo pravico nadzorovanja potom raznih parlamentarnih odborov in prepuščal upravo državnim uslužbencem, tako da so ministri prihajali in odhajali, birokracija pa je ostala na mestu. Parlament ni pokazal dovolj iniciativne niti v zakonodaji in ni nudil zadosten odpor naraščajočim faktorjem izven parlamenta. Nikdar ni zadovoljivo izpolnjeval dve svoji najvažnejši nalogi: formuliranje in nadzorstvo nad sprovajanjem politike ter demokratsko reševanje socialnih in političnih vprašanj potom kompromisa, ki bi omogočil delovanje parlamentarno delo je bilo stalno moteno zaradi nepomirljivega stališča reakcionarnih monarhistov in nacionalističnih skupin, kakor tudi s strani razočaranih in ravno dušnih socialističnih mas, ki so bile prepričane, da so bila izdana radikalna načela revolucije. Ekstremistične stranke desnice in levice niso dovoljevale funkcioniranja konstruktivne, odgovorne opozicije. Zato je bila tudi osnova parlamentarne vladavine premajhna in slabljenje moči parlamenta se je pričelo precej prej predno je prišlo do končne krize. Najgloblji vzrok temu je bilo nepolitično stališče Nemcev, ki so smatrali, da nimajo nobene besede v državi, a istočasno izkazovali nepolitično oboževanje oblasti, kar je bilo v njih podedovano že iz Bismarcka. K temu je treba še dodati, da nemški narod ni imel prilike pred 1918. letom, da bi prevzel nase politično odgovornost, tj. ni bilo politične demokracije.

Vzporedno z zmanjševanjem vpliva parlamenta pa je rasla ne samo moč birokr

cije ampak tudi predsednika republike. Razlog za to je bila splošna zahteva po močnem šefu države, ki bi bil sposoben, da osebno posreduje v mnogih notranjih in zunanjih krizah povojnega razdobja, tj. moč monarhistične tradicije, želja, da ima Nemčija nekakšnega "Ersatzkaiserja". Ta želja se je izpolnila leta 1925. z izvolitvijo feldmaršala Hindenburga za predsednika republike, kar je dalo novega razmaha anti-republikanskim silam. Podobno kot so si leta 1873. izbrali Francozi maršala MacMahona za predsednika republike, da bi pripravil povratek burbonske dinastije, tako so se sedaj Nemci obrnili k poveljniku premagane vojske, osemdesetletniku, ki je bil docela nesposoben za tako visok politični položaj in ki je gledal na državo kot na kako vojaško edinico, smatral politično življenje kot življenje na bojnem polju in politično odgovornost enačil z brezpogojno vojaško poslušnostjo. Von Hindenburg se ni mogel znebiti svojih globoko ukoreninjenih predsodkov proti republikanskim strankam in je gledal na desnico kot na "svoje lastne ljudi" - na stran, kateri je sam pripadal.

Slabost ustroja weimarske republike je bila tudi dejstvo, da vojska ni bila jasno podrejena državi in da je bila zvestoba vojske ustavi od vsega začetka problematična. V vseh petnajstih letih weimarske republike je izkazovala vojska centralistične in autonomne tendence. Podobno kot za časa Hohenzollerjev, je vojska tudi sedaj, v republiki, ostala država v državi - nad in izven političnih strank. Takšno stanje je bila v glavnem zasluga generala von Seeckta, ki si je ustvaril položaj "šefa vojne komande" (Chef der Heerseitung) in omejil vojnega ministra na čisto resorne funkcije. Interese Reichswehra je predstavljal edino von Seeckt brez kakršnihkoli političnih obveznosti. Vojni minister je izgubil pravico do vojaškega poveljstva in je postal navaden uradnik, katerega je bilo zlahka zamenjati in ki je zavisel od dobre volje generala von Seeckta, dokler je bil ta v dobrih odnosih s predsednikom republike. Oficirski zbor je priznaval von Seeckta kot svojega "političnega voditelja". Vojska je obdržala do neke mere nevtralnost stališče do republike in ustave in vsi poskusi, da bi prišlo do tesnejše zveze med vojsko in republiko so bili večje sabotirani. Namesto tega je vojna komanda podpirala desničarsko polvojaško organizacijo "Stahlhelm", ki je 1928. leta izpovedala svoje neumrljivo sovraštvo napram "sedanji državni strukturi, njeni obliki in vsebini", a katere pokrovitelj je bil sam predsednik von Hindenburg.

Okrog prastarega predsednika republike se je razvila ogromna mreža intrig in protintrig, katere važnost je nemogoče podcenjevati, a jo je skoro nemogoče razplesti. Nacistom pa je na koncu koncev uspelo izigrati vse skupaj. Ker se je parlament le po redko sestajal in je bilo nemogoče upostaviti kako vlado večine, so te intrige bile še zlasti velikega pomena in končno zapečatile usodo republike, medtem ko so zares demokratske sile opazovale vse to dogajanje z nemočno pasivnostjo in brez resnega poskusa, da bi izpremenile tok dogodkov. Še več, te si le so gledale na položaj skrajno nerealno. Dr.Bracher trdi, da bi Hitler nikdar ne mogel priti na oblast, ako ne bi demokratske sile bile tako pasivne in nerealne.

S.B.

(Konec prihodnjič)

PISMA UREDNIKU

Ustavna vprašanja. - V štev.208. je bilo objavljeno pismo g.Š.T.-ja, v katerem se je zavzel za popolno neodvisnost delavskih zvez in strank od državne oblasti. K temu smo prejeli naslednje pismo:

Pripombe g.Š.T. glede neodvisnosti družbenih organizacij utegne biti sicer teoretično pravilna, toda pisec je prezrl, da je g.Lovrenc pod temi organizacijami - poleg strank in delavskih zvez - na prvem mestu omenil Cerkev in o njej tudi več govoril. - Gotovo drži, da je katoliška Cerkev pri volitvi papeža popolnoma neodvisna. To pa ni primer pri volitvi pravoslavne patriarha in reisu-uleme, kjer so politični činitelji redno igrali veliko vlogo (pod Titom mor da celo zelo usodno). Toda popolna neod-

visnost katoliške Cerkve se čisto neha pri imenovanju škofov, seveda tam, kjer so sklenjeni konkordati. Nič novega ni, da želi imeti država vpliv pri imenovanju škofov in Sv.Stolica se - sodeč po praksi - v načelu tudi ne protivi, le da hoče imeti zadnjo besedo ona in da ona imenuje n.pr. za škofa enega izmed treh kandidatov, ki jih je predložila država, ali tako nekako. Iz tega bisle dilo, da je torej neodvisnost katoliške Cerkve nekoliko omejena, toda s pri stankom same Cerkve. Podobno bi moglo biti tudi v pravoslavni Cerkvi, medtem ko bi naj bila volitev patriarha zares neodvisna od države in bi z ozirom na to potem tudi prihajal v poštev primer eksteritorialnosti. Tako vsaj sem ra =

zumel g. Lovrenca.

Pri delavskih zvezah je pa g. Š.T. močnejši (da o strankah sploh ne govorim). Toda tudi tu bi mogla poseči vmes država, če bi n.pr. bile volitve v delavskih zvezah nesvobodne ali pa bi bil izid ponarejen. Ne bom zahajal v to, katera državna ustanova bi naj tu posegla vmes. Šlo bi naj za načelo, da ima država pravico in dolžnost ščititi svobodo delavskih zvez in delavcev-državljanov ter s tem posredno obstoj demokracije v državi. Delavske zveze imajo namreč v rokah silovito orožje, s katerim lahko omrtviijo celokupno družbo in državo. Ako bi se takega orožja poslužili prevaranti, naj bi država imela zakonito pravico do posega. S.J.

Ravnogorski Borac. - G.urednik! S težavo sledim izvajanjem g. Simoniča. V besednem dvoboju z g. R.V., ki mu je očital, da uporablja v debati z g. Kalebom izraze kot "fašist", "vitez Roko" in "nesposobnost", je g. Simonič izjavil, da to piše zato, ker se ne strinja z urednikom HRVATSKE ZORE, ker smatra njegove poglede nedemokratične in ker g. Kaleb pripada totalitarni skupini. Toda v KT številki 209 je g. Simonič napadel grupo, katere pogledi so prav nasprotni pogledom skupine, kateri pripada g. Kaleb. Komentiral je namreč uvodnik RAVNOGORSKEGA BORCA, ki bi bil, če njegov pisec ne bi bil demagog in ne bi pokazal gotovo mero neznanja, produkt fašista-totalitarca. Da bi bila mera polna, je tudi dodal, da pisec prikazuje mentaliteto dečka od 13 do 14 let.

Kot vse kaže se tudi v tem slučaju g. Simonič ne strinja s piscem uvodnika in, sodeč po uporabljenih izrazih, smatra njegove poglede kot nedemokratične in grupo h kateri spada kot totalitarno. Sedaj napeto čakam dneva, ko se bodo RAZGLEDI zaleteli v proizvode oseb, za katere g. Simonič ne smatra, da pripadajo nedemokratskim in totalitarnim skupinam.

P.B.

Op.Ur. V odgovoru na pisma "Novi ljude", objavljenem v prejšnji številki 210., je pomotoma izostal podpis g. Simoniča. Upamo, da so čitatelji to sami ugotovili iz vsebine pisma.

Uredništvo

Šola v hiši zarotnikov. - G.urednik! Predavanja s seminarja FABIAN SOCIETY, kateri ste objavili v zadnjih treh številkah KT, so zelo zanimiva in poučna. Večina emigrantov, tako Slovencev, Srbov in Hrvatov nima kljub temu da dobro obvlada angleščino nobenega stika z angleško, kanadsko, ameriško itd. politično organizacijo. Taki begunci smatrajo, da je resnično mišljenje domačinov v pogle-

du Tita, Jugoslavije itd. razvidno iz dnevnih časopisov. To seveda ne drži. Dnevni časopisi na Zapadu ne objavljajo mnenja merodajnih činiteljev, še manj pa politično mislečih ljudi na Zapadu, ako ta mnenja niso zanimiva za široko, politično nezadostno poučeno "maso", ali pa se ne strinjajo z mnenjem lastnikov teh dnevnikov. Glavni cilj dnevnikov je masovna razširjenost v svrhu dosege čim večjega dobička, pri čemer igra vlogo tudi oglaševanje velikih podjetij.

Kdor torej zares želi izvedeti, kaj n.pr. britanski socialisti mislijo o Titu in Jugoslaviji, naj raje gre med nje. In ako želi vršiti nanje kak vpliv in recimo izpodbiti vpliv, ki ga imajo v neki meri jugoslovanski komunisti, potem mora postati član kake laburistično-socialistične organizacije, ki jih je v Angliji precej. To je važno tudi zato, ker ni izključeno, da bodo laburisti prišli pri bodočih volitvah v Angliji na vlado, pa je važno, da je njihovo stališče bližje nam kot pa Titovcem.

Isto velja za druge politične skupine, liberalne, katoliške itd., kakor je pač kdo naklonjen. Nedavno sem bil na prireditvi Odbora Liberalnih Beguncev Liberalne Internacionale pod naslovom "Možganski trust" (Brains Trust), kateri je predsedoval predsednik Liberalne Internacionale, Don Salvador de Madariaga. Predmet je bil Poljska in Madžarska in pri "trustu" so sodelovali Paul Ignotus, katerega predavanje je objavil že KT pri seminarju FABIAN SOCIETY, dr. Hubert Ripka (Čehoslovak), nek predstavnik poljske liberalne grupe ter David Floyd, politični dopisnik DAILY TELEGRAPH. Prireditve je bila zelo zanimiva in poučna.

Zdi se mi zato, da bi bilo dobro, ako bi KT v bodoče objavil tudi naslove organizacij, o katerih delovanju poroča, tako da bi se lahko zainteresirani neposredno obrnili za informacije na te organizacije in morda tudi postali njihovi člani.

S.L.

Op.Ur.: Z mišljenjem g. S.L. se docela strinjamo in v naslednjem podajamo naslove FABIAN SOCIETY in Liberalne Internacionale:

THE FABIAN SOCIETY, 11 Dartmouth St., London, S.W.1.

THE COMMITTEE OF LIBERAL EXILES, 123 Pall Mall (Suite 17), London S.W.1.

Vse dopise naslavlajte:

BM/TRIGLAV,

London, W.C.1.

Gt. Britain